

УДК 821.111:81'42

Підгорна А. Б.

канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

АВТОРСЬКА КАРТИНА СВІТУ В ХУДОЖНЬОМУ ТВОРІ

У світлі сучасних когнітологічних досліджень значного поширення набуває тлумачення моделі світу автора як «індивідуально-авторської концептосфери». Подібна концептосфера, за словами В. Кононенка, виявляє себе як комплекс понять, слів, образів, символів [2, с. 12]. Отже, мовними проєкціями концептів як ментальних одиниць концептосфери у художньому тексті виступають знаки, символи, образи. Мовне пояснення концептів здійснюється через ключові слова і мотиви, які можуть розглядатися і в межах окремого твору, і в контексті творчості письменника, і в інтертекстуальних зв'язках.

Якщо виходити із того, що, маніпулюючи вербальними символами, можна маніпулювати концептами, тобто будувати нові концептуальні структури, як зауважує В. Кононенко, то художній текст, можна сказати, може створювати свою концептосферу [2, с. 21]. Деякі концепти в авторських творах можуть набувати інших значень, тобто носити виключно індивідуальний характер. А при читанні художніх творів найчастіше саме індивідуальний характер знака виходить на перший план, що і дозволяє говорити про своєрідність концептуальної системи конкретного письменника.

На думку В. Маслової, основними конститутивними елементами індивідуально-авторської моделі світу є улюблені автором слова-образи, слова-мотиви, які, повторюючись, збагачуються, змінюються, в які

вкладається власний зміст, що необов'язково співпадає зі словниковим, іншими словами. Це власне і є концепти [4, с. 6]. З іншого боку, як і у випадку з мовною картиною світу, джерелом моделювання авторської моделі світу може бути різний мовний матеріал. Однак, в останньому випадку дослідники зважають передусім на ті ключові одиниці, що є визначальними у творчості того чи іншого автора. І чим багатший культурний і емоційний досвід автора, тим глибшими й вагомішими є його концепти [5, с. 127].

Видатні письменники, з одного боку, втілюють у своїй творчості основні ідеї, культуру й мовні особливості сучасної їм епохи, а з іншого – активно впливають на розвиток як мови, так і культури свого народу, її концептосфери. Концептуальна сфера, в якій живе будь-яка національна мова, постійно змінюється та збагачується завдяки наявності необхідного культурного досвіду, зокрема розвитку словесного мистецтва [3, с. 111].

Слід зазначити, що у художньому тексті основна роль відводиться індивідуальності та унікальності образу автора, що знаходить відображення у підтексті у вигляді асоціацій, які читач, завдяки своїм фоновим знанням, може вловлювати і таким чином сприймати основний смисл тексту та концептуалізувати його. У художньому тексті завжди існує система концептів, яка відображає авторський задум і формує цілісність твору. Тому за основу дослідження приймається гіпотеза про дворівневу структуру авторської концептосфери: на першому рівні виділяються індивідуально-авторські концепти, як одиниці свідомості автора, на другому – когнітивні структури, які являють собою процес і результат взаємодії між концептами [6, с. 218].

Загалом, розуміння змісту художнього твору – це фактично процес взаємодії концептуальних систем автора і адресата тексту, процес реконструкції в свідомості читача певного фрагмента моделі світу письменника, який вербально сплікується в тексті. Збагачення інформаційного тезауруса читача у процесі залучення до естетичного смислу тексту зумовлене творчою індивідуальністю митця, неповторністю його світобачення, а отже, оригінальністю його концептосфери. Крім того, виняткового значення в осмисленні художнього змісту тексту набувають індивідуально-авторські концепти, які, перебуваючи на периферії «середнього, стандартного тезаурусу певної мовленнєвої спільноти» та підлягаючи авторській інтенції, актуалізуються в лексичній структурі тексту [1, с. 260].

Індивідуально-авторська модель світу виявляє тісний взаємозв'язок між мовною картиною світу і концептуальною, які виділяються у межах загального конструктора «картина світу». Вона є загальнонаціональною, тобто такою, що здатна засобами певної мови виразити світовідчуття та

світорозуміння народу – її носія, репрезентоване в індивідуально-авторській уяві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Арнольд, И. В. Стилистика современного английского языка. (Стилистика декодирования) : учеб. пособие [Текст] / И. В. Арнольд. – М. : Просвещение, 1990. – 300 с.
2. Кононенко, В. Концепти українського дискурсу [Текст] / В. Кононенко. – К. : Плай, 2004. – 248 с.
3. Лазебник, Ю. С., Ярмак В. И. Поэзия XX века: слово, текст, мир [Текст] / Ю. С. Лазебник, В. И. Ярмак. – К. : Наукова думка, 1992. – 144 с.
4. Маслова, В. А. Поэт и культура: концептосфера Марины Цветаевой : учеб. пособие [Текст] / В. А. Маслова. – М. : Флинта ; Наука, 2004. – 256 с.
5. Селиванова, Е. А. Когнитивная ономазиология [Текст] / Е. А. Селиванова. – К. : Фитосоциоцентр, 2000. – 247 с.
6. Шанский, Н. М. Лингвистический анализ художественного текста [Текст] / Н. М. Шанский. – Л. : Просвещение, 1990. – 414 с.